

Podstawą prawną finansowania badań naukowych w dziedzinie leśnictwa jest art. 33 ust. 3 pkt. 6 Ustawy o lasach z dnia 28 września 1991 r., w którym czytamy: *Dyrektor Generalny w szczególności: inicjuje, popiera i finansuje badania w zakresie leśnictwa oraz nadzoruje wykorzystanie wyników tych badań.*

Według szacunkowych ocen Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych w latach 2009 i 2010 poziom finansowania badań leśnych wynosił 26,5 mln zł rocznie. W ubiegłym roku w tej ogólnej kwocie 56% stanowiły koszty tematów badawczych realizowanych przez Instytut Badawczy Leśnictwa. Wśród istotnych problemów gospodarki leśnej w Polsce dominują tematy naukowo-badawcze związane z hodowlą i użytkowaniem lasu. Szczególną uwagę zajmuje badanie zmienności genetycznej, osobniczej i populacyjnej dla trwałości i rozwoju zasobów leśnych oraz rozwój polskiego modelu szkółkarstwa w leśnictwie wielofunkcyjnym (nowoczesne technologie hodowli sadzonek z zakrytym systemem korzeniowym i mikoryzacja sadzonek).

◀ Kompleksowe badania zmian środowiska leśnego, prowadzone od 1960 r. w jednym z najstarszych w Polsce rezerwatów florystycznych „Grzędy” (Biebrzański Park Narodowy).

■ Różnorodność biologiczna w drzewostanach gospodarczych i na terenach ochrony ścisłej (parki narodowe, rezerваты, powierzchnie referencyjne).

■ Metody czynnej ochrony gatunków i siedlisk w ekosystemach leśnych i nieleśnych.

Aktualne badania leśne mają m.in. określić znaczenie kumulacji węgla oraz zwiększenia leśności w aspekcie globalnych zmian klimatu. Analizując w ostatnich dziesięcioleciach trendy badań naukowych należy stwierdzić, że zawsze były one dopasowane do bieżących potrzeb gospodarki leśnej. Kiedy w latach 80. XX wieku nastąpił szczególnie widoczny w lasach proces degradacji i zamierania drzewostanów na znacznych powierzchniach, wówczas odpowiedzią nauk leśnych było opracowanie podstaw monitoringu. Początkowo monitoring techniczny był prowadzony na terenie Górno-

Las w nauce i praktyce

Z kolei w zakresie ochrony lasu szczególną uwagę poświęca się analizie ekonomicznej funkcjonowania ochrony przeciwpożarowej lasu. Z punktu widzenia inwentaryzacji zasobów leśnych szczególną uwagę zwraca się

bilność i trwałość ekosystemów leśnych (adaptacja lasów oraz strategię postępowania hodowlanego).

■ Zachowanie i umiarkowane użytkowanie różnorodności biologicznej na wielkich ob-

śląskiego Okręgu Przemysłowego (od 1986 r.), a z czasem, przy udziale Biur Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, sieć objęła cały kraj.

W tym okresie badania leśne skoncentrowane były w IBL, zgodnie z zapisami historii według

Jedną z powierzchni badawczych służących ocenie skuteczności sposobów przebudowy monokultur sosnowych na gruntach porolnych, zagrożonych od huby korzeni. Jest to jedyny projekt rozwojowy finansowany w IBL ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w latach 2008-2011 (Nadleśnictwo Sobibór, RDLP w Lublinie).

Obiekt wieloletnich badań wpływu oddziaływania emisji przemysłowych (Elektrownia „Kozienice”) na zmianę ekosystemów leśnych. Stałe powierzchnie obserwacyjne Instytutu Badawczego Leśnictwa zostały tam założone już w 1972 roku (RDLP w Radomiu).

na doskonalenie metod w planowaniu urzędziowym z wykorzystaniem technik geoinformacyjnych i SILP oraz wdrożenie metody SIG (siedliskowego indeksu glebowego) do diagnozowania siedlisk leśnych.

Bieżące potrzeby gospodarki leśnej wymagają podjęcia określonych kierunków badań. Zgodnie z wypowiedzią dyrektora generalnego Lasów Państwowych dr. inż. **Mariana Pigna** na sesji jubileuszowej 80-lecia IBL (czerwiec 2010 r.), wiodącymi wśród nich są:

■ Prognozowanie zmian klimatycznych i ich wpływu na gospodarkę wodną i leśną oraz sta-

szarach lasów zagospodarowanych jako wyznacznik trwałości lasu.

■ Prowadzenie upraw plantacyjnych drzew szybko rosnących, jako odnawialnego źródła surowca drzewnego na cele przemysłu i energetyki oraz alternatywy leśnictwa produkcyjnego.

■ Doskonalenie metod zwalczania nękających szkodników drzew leśnych.

■ Badanie przyczyn stanów chorobowych, zamierania i działań ochronnych w drzewostanach dębowych, jesionowych, olchowych i innych liściastych.

prof. dr. hab. **Zbigniewa Sieroty**, „w znacznym stopniu z obowiązującą wówczas nakazową gospodarką Lasów Państwowych, zapewnianiem rytmiczności dostaw drewna dla przemysłu, troski o należyty stan zdrowotny drzewostanów. Równocześnie prowadzono jednak także badania dotyczące wypracowania naukowych podstaw procesów wzmaganania odporności drzewostanów gospodarczych metodami uprawowymi i hodowlanymi, wykorzystywania zjawisk miko- i bakteriotrofizmu drzew oraz sztucznej mikoryzacji sadzonek, stosowania nawożenia drzew w szkółkach i osłabionych drzewostanach.

Przygotowanie do akcji oprysków lasów chemicznymi środkami do zwalczania szkodników sosny pod osłoną naukową Zakładu Ochrony Lasu IBL (pierwsze lata po wojnie, opryski na obszarze Górnego Śląska).

Pozwalało to na podejmowanie, a także inspirowało nowe badania z zakresu profilaktyki i terapii, a ich efektem było bezpośrednio wdrażanie wyników do praktyki leśnej. Wiele z nich zostało zaktualizowanych i są stosowane do dziś – jako przykłady można wymienić nowoczesny system oceny zagrożenia pożarowego, nowe metody ochrony upraw przed zwierzyną, proekologiczne środki monitoringu i ochrony przed owadami, czy preparat „PglBL” do ochrony przed hubą korzeni. Uzyskane wyniki i ich umiejętne wykorzystanie przez praktykę leśną w znaczący sposób wpłynęło na wzrost zdrowotności i odporności drzewostanów, na zwiększenie stabilności i trwałości ekosystemów leśnych, na zachowanie leśnej różnorodności biologicznej”.

W 1990 r. dyrektorem Instytutu Badawczego Leśnictwa został prof. dr hab. **Andrzej Klocek**, który tę funkcję pełnił przez 18 lat. W tym czasie kierunki badań leśnych zmieniły swój profil dostosowując się do zasad ekologicznego leśnictwa, zgodnie z ideą trwałego i zrównoważonego rozwoju lasów. Charakterystykę i znaczenie wieloaspektowych badań z tego okresu warto przedstawić z uwzględnieniem ich oceny przez wieloletniego dyrektora IBL.

Rok	Ogółem /tys. zł/
2000	19 927,8
2001	21 192,4
2002	18 648,7
2003	19 229,0
2004	20 480,5
2005	22 999,8
2006	24 836,2
2007	28 527,2
2008	29 642,8
2009	26 589,9
2010	26 764,8

Środki poniesione przez Lasy Państwowe na sfinansowanie prac naukowo-badawczych w latach 2000-2009 i zaplanowane na 2010 r.
(źródło: dane DGLP)

Ostatnie 20 lat stanowi istotny okres dla badań naukowych i aktywności merytorycznej oraz rozwoju życia naukowego w Instytucie. W tym czasie IBL uruchomił Niestacjonarne Studia Doktoranckie, Zimową Szkołę Leśną, a także od szeregu lat prowadzone są staże naukowe dla młodych pracowników z ościennych krajów wschodnich. Aktualnie w ramach współpracy międzynarodowej Instytut m.in. realizuje program badawczy nt. „Opracowanie koncepcji modelu gospodarki leśnej w Gruzji, na przykładzie regionu Racza”, finansowany w ramach polskiej pomocy zagranicznej Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Należy podkreślić, że od lat w ramach wszechstronnego opracowania naukowych podstaw dla praktyki leśnej pracownicy merytoryczni Instytutu prowadzą owocną współpracę i realizują tematy badawcze wspólnie z wydziałami leśnymi SGGW w Warszawie, Uniwersytetem Przyrodniczym w Poznaniu i Uniwersytetem Rolniczym w Krakowie.

W Międzynarodowym Roku Lasów nie sposób podkreślić wagi współpracy międzynarodowej, która odegrała istotną rolę w prowadzeniu nowoczesnych badań, nie tylko w skali Europy. Znaczenie jej doceniał już pierwszy dyrektor Instytutu Badawczego Leśnictwa **Jan Hausbrandt**. Załnicjował on już tę współpracę przed wojną przez wyjazdy studialne i udział **Stanisława Tyszkiewicza** w badaniach selekcyjnych. Międzynarodowa współpraca kontynuowana była w ramach prac w instytucjach leśnych (IUFRO, FAO), wielostronnych kontaktach między bratnimi instytutami leśnymi w Europie Wschodniej i Zachodniej. Jest rozwijana współcześnie, począwszy od 4. Programu Ramowego Unii Europejskiej.

Instytut, jako jedyna placówka badawcza w Europie z tego zakresu, uzyskał status Centrum Doskonałości (PROFOREST) w zakresie ochrony ekosystemów leśnych, a w okresie ostatnich kilku lat uczestniczył w 31 międzynarodowych akcjach i programach badawczych.

Tekst: **ARTUR SAWICKI**

Instytut Badawczy Leśnictwa

Zdjęcia: autor i arch. Zakładu Ochrony Lasu IBL

Pracownicy Zakładu Ochrony Lasu IBL (lata 50. XX wieku). Od lewej: Jadwiga Kinelska, Zbigniew Sznajder, Zbigniew Sierpiński, Janina Sznajder, Edmund Śliwa, Jerzy Burzyński, Zofia Stępnik i Tytus Karlikowski.

Pracownicy Zakładu Ochrony Lasu IBL Edmund Śliwa i Jerzy Burzyński w trakcie analizy materiału badawczego zebranego podczas jesiennych poszukiwań szkodników pierwotnych sosny (lata 50. XX wieku).

Analiza zagęszczenia drwalnika paskowanego odławianego do pułapek ekranowych typu IBL-2 (Nadleśnictwo Supraśl, 1983 r.)